

KUNGL. VITTERHETS
HISTORIE OCH
ANTI KVITETS AKADEMIEN

ÅRSBOK 2020

STOCKHOLM 2020

LARS LINDVALL

AKADEMIENS SVENSKA LEDAMOT professor emeritus Lars Lindvall avled den 5 april 2019 i en ålder av 83 år. Han föddes i Göteborg den 10 december 1935 och var son till Erik Lindvall och Elsa, född Johansson, båda folkskollärare till yrket.

Han bedrev sina akademiska studier vid Göteborgs universitet, där han blev fil.mag. 1961 och fil.lic. 1966. Han disputerade och blev docent i romanska språk 1971 vid samma lärosäte, där han också innehade docenttjänst 1971–1983. Därefter utnämndes han till professor i romanska språk, särskilt franska, vid Lunds universitet 1984, men efter bara fyra år återvände han till hemstaden, där han utnämnts till professor i samma ämne 1988, och den befattningen upprätthöll han till sin emeritering år 2000.

Lars Lindvall och romanistiken i Vitterhetsakademiens historia

Lars Lindvall invaldes i Kungl. Vitterhetsakademiens filosofisk-filologiska klass den 5 maj 1987, som nummer 398. Han blev då den sjätte romanist som hade invalts som svensk ledamot i Akademien sedan romanska språk blivit en självständig akademisk disciplin under 1900-talets första decennium. Under 1800-talet hade professurer i nyuropeisk lingvistik och modern litteratur inrättats, som omfattade flera moderna

språk. Mot slutet av seklet hade ansvarsområdet kommit att inskränkas till ett modernt språkområde.

De fem professorer i romanska språk som före Lars Lindvall invalts i Akademien var: Emanuel Walberg (Lund) 1933, Johan Vising (Göteborg) 1934, invald som hedersledamot, Gunnar Tilander (Stockholm) 1949, Alf Lombard (Lund) 1960 och Gustaf Holmér (Stockholm) 1978. Vising och Lombard hade disputerat i Uppsala och Tilander i Göteborg.

Inom det klassiska romanistiska paradigmet, som var dominerande under denna period, ägnade man sig framför allt åt det latinska ord- och formförrådets skiftande öden i olika delar av det medeltida *Romania* (den dåtida romansktalande världen) och åt utgivandet av medeltida manuskript. Fornfranskan, som bör ses som ett separat romanskt språk, intog därvid en central ställning. Walberg, Tilander och Holmér inriktade i hög grad sin verksamhet mot editionsfilologi, medan Lombard, Lars Lindvalls företrädare i Lund, i stor utsträckning studerade ord- och formförrådet från historisk och komparativ synpunkt, ofta med tonvikt på rumänskan, vid sidan av grammatiska studier av bland annat den moderna franskan. Lars Lindvall kom att ägna sig både åt historiskt jämförande lexikala studier, i vilka den medeltida franskan intar en central ställning, och ett viktigt delproblem i fornfransk editionsfilologi: författarbestämning.

Historisk och jämförande lexikologi

Lars Lindvalls avhandling behandlar lexikala strukturer i forn-, medel- och renässansfranska. Ämnet hade föreslagits av Lars Lindvalls handledare, Hans Nilsson-Ehle, som innehade lärostolen i romanska språk i Göteborg 1957–1977. Han hade i sin egen forskning mest ägnat sig åt grammatiska studier av den moderna franskan och italienskan, vilket framgår av bland annat det urval av hans artiklar som Lars Lindvall tillsammans med Olof Eriksson publicerade 1991 under titeln *Varia Romanica* (Acta Universitatis Gothoburgensis). Nilsson-Ehle var emellertid

väl bevandrad också i den klassiska romanistiken efter sina studier i Lund för Emanuel Walberg och Alf Lombard.

Lars Lindvalls avhandling, *Sempres, lues, tost, viste et leurs synonymes* (Acta Universitatis Gothenburgensis, 1971), är närmare bestämt en lexikologisk studie av ett antal adverb som uttrycker begreppen (a) 'genast', (b) 'snart', (c) 'plötsligt' och (d) 'snabbt' i det franska språket från 1100-talet till och med 1500-talet. Sedan detta onomasiologiska val gjorts, vidtar en semasiologisk studie av de ord som uttrycker dessa begrepp för att först kunna bestämma vilka adverb som är synonyma och sedan kunna urskilja vilka faktorer som kan förklara variationen i användningen av dessa synonyma adverb. De faktorer som Lars Lindvall identifierar är diakroniska, geografiska, genrerelaterade, stilistiska och idiolektala. Här ska två exempel ges.

Adverbet *sempres* kommer från latinets *semper* ('alltid') med tillägg av den fornfranska adverbändelsen *-s*. Den latinska betydelsen är bevarad bara i de allra äldsta franska texterna från tiden före 1100. Betydelsen 'genast', som bara förekommer på gallo-romanskt område och alltså inte i andra delar av *Romania*, används bara under 1100- och 1200-talen, varefter adverbet försvinner.

Detta gäller också adverbet *lués* som kommer av latinets *loco* ('på stället'), ablativ av *locus*. Den fornfranska betydelsen 'genast', som kvarlever i spanskans *luego* och portugisiskans *logo*, är ett exempel på hur temporala kategorier tenderar att utvecklas ur rumsliga kategorier.

Om dessa två adverb med samma betydelse således bara används under 1100- och 1200-talen, skiljs de åt av att *sempres* mest används i normandisk, eller normandiskt färgad, fornfranska, ofta i den heroiska epiken i form av *chansons de geste*, medan *lués* främst förekommer i den höviska epiken i pikardisk, eller pikardiskt färgad, fornfranska; det särdeles flitiga bruket av detta adverb tycks vara en idiolektal egenhet hos en 1100-talsförfattare vid namn Jean Renart.

Lars Lindvall karakteriserar själv sin undersökning som "metodiskt traditionell", men hans tydliga korpuslingvistiska ansats framstår som

mindre traditionell inom det klassiska romanistiska paradigmet. Lindvall bygger sin undersökning på ett urval representativa texter, uppdelade på tre perioder, för vilka alla förekomster redovisas under angivande av adverbens absoluta och relativa frekvens. De moderna romanska språkens syntax, i synnerhet franskans, hade däremot redan tidigare börjat beskrivas av den så kallade Uppsalaskolan (från 1961) med dylika kvantitativa, korpuslingvistiska metoder.

Lars Lindvall hade omfattande kunskaper i och stort intresse för många andra romanska språk och varieteter än franska. Liksom sin företrädare Nilsson-Ehle ägnade han sig åt att vetenskapligt undersöka det italienska språket. Han ägnade sig emellertid också med förkärlek åt att utforska mindre studerade romanska språk som katalanska och occitanska.

Så publicerade Lars Lindvall en rad artiklar och kongressföredrag om motsvarigheter – under företrädesvis äldre språkskeden – till de i avhandlingen behandlade franska adverbena, som italienskans *tosto* och *presto* (bland annat i *Studia Neophilologica*, 1974), som katalanskans *prest* och *de continent* (*Actes du Xe Congrès des Romanistes Scandinaves. Lund, 10–14 août 1987*, édités par Lars Lindvall, Lund 1990) och som occitanskans *leù* (< lat. *levis* 'lätt'; med betydelsen 'strax' mest i det moderna språket; *Revue Romane*, 1981).

Ännu ett exempel på Lars Lindvalls intresse för katalanska utgör hans studie av de synonyma adverbena *mes* och *pus* med betydelsen 'mer' hos den på 1300-talet verksamme författaren och filosofen Ramon Llull (*Actes du VIIIe Congrès des Romanistes Scandinaves. Odense, 17–21 août 1981*, Odense 1983). Utgångspunkten för denna studie är den uppdelning av *Romania* i perifera områden – *Iberia* och *Dacia* – och centrala områden – *Gallia* och *Italia* – och idén att romanska varieteter i de perifera områdena speglar relativt äldre skikt i latinet än varieteter i de centrala områdena. Så kommer orden för 'mer' i *Iberia* från latinets *magis*, som i spanskans *más*, portugisiskans *mais* och katalanskans *mes*, liksom i *Dacia*, vilket rumänskans *mai* vittnar om. I de centrala områdena *Gal-*

lia och *Italia* används däremot ord som kommer från latinets *plus*, som i franskans *plus* och italienskans *più*. Lars Lindvall visar att i 1300-talskatalanskan är *pus* något vanligare än *mes* och att de två orden närmast står i komplementär distribution: vid analytisk adjektivkomparation används endast *pus*, medan *mes* används i andra fall, inte minst som verbbestämning, även om *pus* någon gång kan användas i vissa av dessa fall.

Fornfransk editionsfilologi: författarbestämning

Författarbestämning eller textattribution är en väsentlig del av editionsfilologin. Nya kvantitativa metoder började tillämpas på detta fält under 1960-talet och de första åren av 1970-talet när det gäller engelska, isländska och svenska av forskare som Alvar Ellegård, Jan Svartvik, Peter Hallberg och Ture Johannisson, alla utom Svartvik verksamma i Göteborg. "Inspired by these scholars", skriver Lars Lindvall (*Nordic Journal of English Studies* 6:1, 2007), "I wanted to try my hand at this kind of research looking for some unsolved problems of text attribution in medieval French literature."

I en längre artikel från 1981 (*Romania* 4) studerar Lars Lindvall med kvantitativa metoder den syntaktiska strukturen hos de verk som traditionellt tillskrivs den fornfrenska höviska epikens främste företrädare: 1100-talsförfattaren Chrétien de Troyes. Det rör sig om versromanerna *Érec et Énide*, *Cligès*, *Yvain*, *Lancelot* och *Perceval*. (Ett längre avsnitt av den sistnämnda romanen har Lars Lindvall för övrigt översatt till svenska i en litteraturhistorisk antologi utgiven av Dick Claésson, Lars Fyhr och Gunnar D. Hansson, Lund 2006.) Dessutom studeras i denna artikel en versroman, *Guillaume d'Angleterre*, som tillskrivits Chrétien, men som de flesta medeltidsfilologer inte anser Chrétien vara upphovsman till.

Den statistiska metoden grundar sig i huvudsak på meningslängd (kvantifierad i antal ord) och ett index för syntaktisk komplexitet (som är en funktion av antalet samordnade satser, antalet underordnade satser och antalet samordnade underordnade satser) i till längd och antal lämpliga sampel. Lars Lindvall kan med denna metod visa att det första

verseposet som traditionellt tillskrivs Chrétien, *Érec et Énide*, radikalt skiljer sig ur syntaktiskt kvantitativ synvinkel från Chrétiens övriga verk. Han anser däremot inte att detta förhållande är tillräckligt för att hävda att Chrétien inte är detta verks författare. Kanske kan de syntaktiska skillnaderna förklaras av att *Érec et Énide* är ett ungdomsverk, opåverkat av den ovidianska kärlekspsykologi som präglar hans mogna verk, vilket vissa forskare hävdar. När det gäller *Guillaume d'Angleterre* intar det i syntaktiskt avseende en position mellan *Érec et Énide* och övriga verk som normalt tillskrivs Chrétien.

Året efter att denna artikel publicerats utgav Lars Lindvall sin andra monografi, med titeln *Jean Renart et Galeran de Bretagne. Étude sur un problème d'attribution de textes* (Data linguistica, Stockholm 1982), i vilken han med samma metoder för kvantitativ karaktärisering av syntaktisk struktur behandlar verk som tillskrivits en annan författare, Jean Renart, verksam vid ungefär samma tid som Chrétien de Troyes. Jean Renart, som skrivit en kortare versberättelse, *Le lai de l'Ombre*, har tillskrivits tre anonyma verk: *Guillaume de Dole*, *Le Roman de l'Escoufle* och *Galeran de Bretagne*. Lars Lindvall visar med sin statistiska metod att det sistnämnda verket starkt skiljer sig från de tre övriga verken ur syntaktisk synvinkel och att det därför är föga troligt att det skrivits av Jean Renart.

Modern franska och modern italienska

Även om Lars Lindvall huvudsakligen ägnat sin forskning åt äldre språkskeden, hyste han också stort intresse för och hade djupa kunskaper i de moderna romanska språken.

Så publicerade han flera studier (bland annat i *Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki XLIV, Actes du 9e Congrès des Romanistes Scandinaves, Helsinki 1984*, 1986) om bruket av de synonyma verben *parere* och *sembrare* ('verka, förefalla') i modern italienska, som bygger på fjorton detektivromaner från 1970-talet. Det visar sig att de två verben är ungefär lika vanliga, men att den individuella variationen är stor: i sju

av texterna dominerar *parere* och i de sju övriga *sembrare*. Allmänt sett är dock *parere* vanligare i *passato remoto*, ett perfektivt dåtidstempus, än *sembrare*. Det går inte att på grundval av denna korpus urskilja någon betydelseskilnad mellan de båda verben.

Av mycket stor betydelse för undervisning och forskning i modern franska i Sverige var den översättning och bearbetning av en på danska avfattad fransk universitetsgrammatik som Lars Lindvall tillsammans med Olof Eriksson utgav 1982. Författarna till det danska originalet (København 1980) var John Pedersen, Ebbe Spang-Hanssen och Carl Vikner, vilka skriver in sig i den internationellt välkända danska tradition som i skiftande utsträckning förenar empiriskt grundad precision med strukturalistisk teoribildning och som inbegriper namn som Louis Hjelmslev, Kristian Sandfeld och Knud Togeby.

Den moderna franskan står också i centrum för det stora engagemang Lars Lindvall visade för kontrastiv lingvistik och översättningsforskning, två besläktade forskningsfält som rönt ett förnyat intresse på 1990-talet tack vare tillkomsten av allt fler datoriserade korpusar och nya datalingvistiska metoder.

Tio år efter sitt inträdesföredrag i vår akademi – ett föredrag som utgör en synnerligen synpunktsrik reflektion över begreppet *lingua franca* (Akademiens årsbok 1988) – håller Lars Lindvall tillsammans med datorlingvisten Daniel Ridings ett närmast programmatiskt föredrag i Akademien (Akademiens årsbok 1998) i syfte att befördra forskning i kontrastiv lingvistik baserad på digitaliserade parallellkorpusar, som möjliggör jämförelse mellan originaltexter och deras översättningar. Lars Lindvalls kanske viktigaste insats på detta område var att han initierade tre avhandlingsprojekt gällande modern franska och modern italienska, som han med stort engagemang handledde fram till disputation. Mer precist ägnades avhandlingarna åt att kartlägga de franska respektive italienska motsvarigheterna till de svenska verben *stå*, *sitta*, *ligga* (Pauli Kortteinen, disp. 2005, Kristina Svensson, disp. 2005) och de franska motsvarigheterna till det svenska verbet *få* (Mårten Ramnäs,

disp. 2006). Jag hade förmånen att få vara fakultetsopponent på den sistnämnda avhandlingen.

Slutord

Lars Lindvall ägde en osedvanligt bred och djup humanistisk bildning som sträckte sig långt utanför romanistikens domäner, varom bland annat det fyrtiotal artiklar som han publicerade under det senaste decenniet i den Göteborgsbaserade nätkulturtidskriften *Dixikon.se* värtaligt vittnar.

Enligt samstämmiga vittnesbörd var Lars Lindvall vänlig, inspirerande, entusiastisk och engagerad, inte minst som handledare. De ganska få gånger jag träffade honom bland annat vid de av honom varmt omhuldade nordiska romanistkongresserna och i min egenskap av opponent på den nämnda avhandlingen, fick jag i rikt mått erfa hans vänlighet och inspirerande engagemang.

Ur disciplinhistorisk synpunkt framstår Lars Lindvall som den romanist i Sverige som på allvar började tillämpa kvantitativa metoder inom det traditionella historiskt komparativa och editionsfilologiska paradigmet.

Hans Kronning